BOFIT-blogi

Kiina-ilmiöstä Kiina-riippuvuuteen

Kiinan talous | 22.04.2024 | Juuso Kaaresvirta

KIRJOITTAJA

Juuso Kaaresvirta
Vanhempi ekonomisti

Kiinan nopea kasvu on heijastunut maailmantalouteen ja suoraan tai epäsuorasti kaikkiin maailman maihin. Kiina on meille tärkeä, halusimme sitä tai emme. Sen vuoksi on tärkeää seurata ja ymmärtää mitä Kiinassa tapahtuu, sillä se heijastuu tavalla tai toisella myös Suomeen ja koko Eurooppaan.

Keskustelu Kiina-ilmiöstä kävi 20 vuotta sitten Suomessa kuumana. Puhelinlatureita valmistanut suomalainen Salcomp oli päättänyt lopettaa tuotannon Suomessa ja siirtää sen Kiinaan. Kemijärvellä työt loppuivat 260 työntekijältä. Tapauksesta käytiin keskustelua kahvipöydistä eduskuntaan.

Kiina-ilmiö syntyi, kun maa avautui ja alkoi vetää voimakkaasti puoleensa valmistavan teollisuuden tuotantoa ulkomailta. Kiinassa oli tarjolla runsaasti edullista ja ahkeraa työvoimaa, valtio tarjosi porkkanoita ulkomaisille yrityksille, logistiikkainfrastruktuuria parannettiin jo silloin nopeaa tahtia ja poliittinen ympäristö oli vakaa, dynaaminen ja eteenpäin pyrkivä.

Kiinan avautuminen ja liittyminen kansainvälisiin tuotantoketjuihin kiristi merkittävästi kilpailua koko maailmassa. Kuluttajat hyötyivät tästä edullisina tavaroina. Usean suomalaisenkin yrityksen oli pakko siirtää tuotantoa Kiinaan selviytyäkseen kiristyneessä kansainvälisessä kilpailussa. Suurimmat yritykset kuten Nokia vetivät alihankkijoita mukaansa.

Harvempi huomasi, että jo ennen keskustelua Kiina-ilmiöstä Kiinasta oli tullut Suomelle taloudellisesti tärkeä. Ensimmäiset suomalaiset yhtiöt kuten Nokia käynnistävät toimintaansa Kiinassa jo 1980-luvun puolella, ja 1990-luvulla joukkoon liittyi mm. Kone. Vuonna 2000 ulkomailla kulutetusta suomalaisesta arvolisästä lähes 4 % kulutettiin Kiinassa. Osuus oli poikkeuksellisen suuri muihin eurooppalaisiin maihin nähden. Nykyisin Kiinan osuus suomalaisesta ulkomailla kulututusta arvonlisästä on 8 %, mikä on tavallinen lukema Euroopassa.

Kuvio 1.

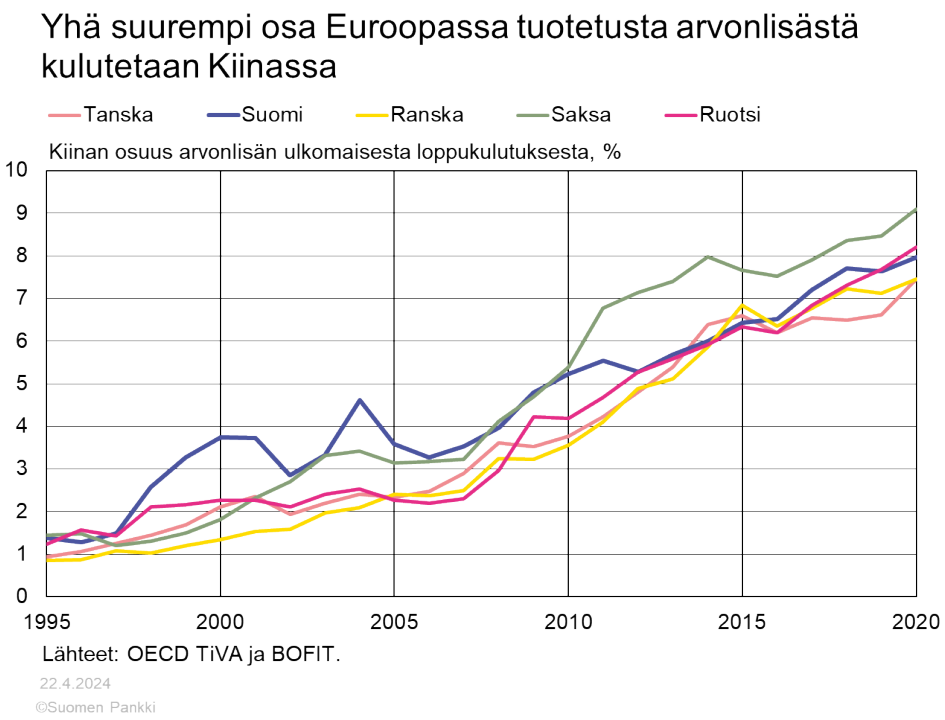

Kiinan nopea kasvu on heijastunut maailmantalouteen ja suoraan tai epäsuorasti kaikkiin maailman maihin. Kiinasta on tullut maailman suurin raaka-aineiden tuoja ja sen kysyntä on nostanut raaka-aineiden maailmanmarkkinahintoja. Myös monet suomalaisyritykset ovat päässeet nauttimaan Kiinan nousun välillisistä vaikutuksista kolmansissa maissa. Kiina on myös maailman suurin viejä.

Kiinalaisyritysten toiminta ulkomailla on lisääntynyt, mikä on luonnollista kehitystä maailman toiseksi suurimmalle taloudelle. Samalla Kiinalla on kasvava tarve turvata omia intressejään maailmalla. Joissain tapauksissa on jo nähtävissä tilanteita, joissa Kiina joutuu luopumaan ulkopolitiikan kulmakivenä pidetystä puuttumattomuuden periaatteestaan, siis siitä ettei se sekaannu muiden maiden asioihin. Kiinan alati lisääntyvät intressit ulkomailla enteilevät, että maa joutuu olemaan yhä aktiivisempi kansainvälisesti puolustaakseen omia etujaan.

Viime vuosina on puhuttu paljon Kiina-riippuvuuksista. Kiinan nousu ja sen valtava rooli maailman valmistavan teollisuuden tuotannossa on lisännyt kaikkien riippuvuutta maasta. Kiinan muuttuminen yhä autoritäärisemmäksi on lisännyt maahan liittyviä riskejä, ja toisaalta Venäjän hyökkäys Ukrainaan sekä korona-aikana katkenneet tuotantoketjut ovat nostaneet Kiinaan liittyvät riskit valokeilaan. Onkin tärkeää, että yritykset ovat viime vuosina selvittäneet ja tunnistaneet Kiinaan liittyviä riskejään.

Riippuvuuksien vähentämiseksi viime vuosina mediassa on puhuttu tuotannon siirtämisestä Kiinasta pois joko kotimaahan, lähialueelle tai samanmielisesti ajatteleviin maihin, siis jonkinlaisesta käänteisestä Kiina-ilmiöstä. Tästä on kuitenkin vain vähän merkkejä. Yritykset eivät ole lähdössä Kiinasta, joitain yksitäistapauksia lukuun ottamatta. Kiinan suurin piirtein Euroopan unionin kokoinen talous on liian suuri markkina jätettäväksi, ja tuotanto maassa on kilpailukykyistä. Toisaalta uusia Kiinaan lähtijöitä ei ole juuri ollut.

Kiinan talouskasvu on kuitenkin hidastunut. Dollareissa mitattuna talouden koko ei ole kasvanut viimeisen kolmen vuoden aikana lainkaan. Samalla tuonti on takunnut. Jos energian maailmanmarkkinahintojen muutokset siivotaan pois tuonnista, Kiina toi viime vuonna 10 % vähemmän tavaraa kuin vuonna 2021. Toimialakohtaiset erot ovat kuitenkin valtavan suuria ja jotkut toimialat ovat edelleen nauttineet vahvavasta kasvusta. Joillekin yrityksille markkina on sulkeutunut kiinaisten suosiessa kotimaisia yrityksiä.

Lähivuosina Kiinan talouskasvun odotetaan hidastuvan lähelle maailmantalouden kasvuvauhtia. Hidastuvaan kasvuun vastatakseen Kiinan johto on viime aikoina puhunut ns. ”uusista tuotantovoimista” (new productive forces, xinzhi shengchanli) eli merkittävistä uusista panostuksia teknologiseen kehitykseen. Suunta on jatkumoa vuosikymmeniä jatkuneelle pyrkimykselle kehittää kotimaista teollisuutta. Kiinan tapa harjoittaa voimakasta teollisuuspolitiikkaa on pakottanut myös lännen vahvistamaan omaa teollisuuspolitiikkaansa. Kiinan panostukset tarkoittavat alati kiristyvää kilpailua teknologia-aloilla ja mahdollisesti myös teknologisten Kiina-riippuvuuksiemme kasvua tulevina vuosina.

Kiina on meille tärkeä, halusimme sitä tai emme. Sen vuoksi on tärkeää seurata ja ymmärtää, mitä Kiinassa tapahtuu, sillä se heijastuu tavalla tai toisella myös Suomeen ja koko Eurooppaan.

Kiinan taloudesta on julkaistu myös uusi kirja – Kiinan talous (Vastapaino), jota käsittelevä Talouskirja nyt -tilaisuus pidetään keskiviikkona 24.4. kello 17.00 Rahamuseossa. Tilaisuutta voi seurata myös etänä, ja siitä tehdään tallenne, joka löytyy Suomen Pankin Youtube-kanavalta.

Asiasanat

BOFIT, kansainvälinen kauppa, Kiina, maailmantalous